

Lech Krzyżanowski

"Konserwacja i ochrona zabytków - teoria i praktyka" - ogólnopolska sesja naukowa w Warszawie

Ochrona Zabytków 35/3-4 (138-139), 248-249

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

więtnastowiecznego miasta przemysłowego; Helmut Kanis (Mainz), *Wybrane przykłady osiedli fabrycznych*; Olav T. Laake (Stavanger), *Jak przystosować to co stare do dzisiejszych potrzeb, jak*

dokonano tego w Stavanger (Norwegia); Teresa Szyburska, Janusz Kubiak (Warszawa), *Urbanistyka i architektura Zyrardowa, jej wartości i problemy konserwatorskie*; Mirosław Wiśniewski

(Łódź), *Konsekwencje XIX-wiecznego układu urbanistyczno-architektonicznego we współczesnym projektowaniu przekształceń śródmieścia Łodzi*.

Janusz Kubiak

„KONSERWACJA I OCHRONA ZABYTEKÓW — TEORIA I PRAKTYKA” — OGÓLNOPOLSKA SESJA NAUKOWA W WARSZAWIE

Trzydziestolecie działalności uczciło Przedsiębiorstwo Państwowe Pracownia Konserwacji Zabytków ogólnopolską sesją w dniach 22—24 października 1981 r. Obrady odbyły się w gościnnych salach Państwowego Muzeum Etnograficznego; uczestniczyło w nich ponad 250 przedstawicieli z: Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki, terenowej służby konserwatorskiej, wyższych uczelni i instytucji naukowo-badawczych, Sekcji Konserwacji ZPAP oraz oddziałów PP PKZ. Było to pierwsze od wielu lat spotkanie fachowców, na którym przeprowadzono próbę retrospektywnego spojrzenia na dorobek konserwatorski po 1945 r. Zgodnie z intencjami organizatorów referenci podjęli tematy generalne, pozbawione okolicznościowych akcentów związanych z jubileuszem. Te bowiem akcenty zawarło uroczyste posiedzenie przedstawicieli oddziałów PP PKZ, Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków MKiS oraz członków Rady Naukowo-Konserwatorskiej przy Naczelnym Dyrektorzem PP PKZ, które odbyło się w dniu 21 października 1981 r.

W trakcie konferencji czynne były w foyer dwie wystawy. Pierwsza z nich — „Wydawnictwa PKZ” — w dosyć obszernym przeglądzie prezentowała piętnastoletni dorobek Ośrodka Informacji PKZ. Podsumowaniem tej działalności jest „Spis wydawnictw PKZ 1966—1980” (opr. M. Łankiewicz i J. Rudewicz, Warszawa 1981). Duże zainteresowanie wzbudził pokaz kilkudziesięciu medali wykonanych przez przedsiębiorstwo z okazji oddawania do użytku najcenniejszych zabytków, jubileuszów szczególnie zasłużonych konserwatorów itp. W czasie czterech sesji roboczych wygłoszono następujące referaty:

doc. dr Marian Arszczyński, *Metodologia działań konserwatorskich*;

prof. dr Zygmunt Świechowski, *Interdyscyplinarne badania zabytku — ich rozwój, granice i metody*;

prof. dr Wiesław Domasłowski, *Nauki przyrodnicze a konserwacja zabytków*;

prof. dr Witold Hensel, *Archeologia w ochronie i konserwacji zabytków*;

mgr Tadeusz Nawrołski, *Archeologia w badaniach urbanistycznych i architektonicznych*;

doc. dr Jerzy Frycz, *Zagadnienie konserwacji wnętrza gotyckich*;

prof. dr Wojciech Kalinowski, *Zespoły staromiejskie w naszej teorii, praktyce studialno-projektowej i praktyce*;

prof. dr Jerzy Stankiewicz, *Rekonstrukcja i jej granice w poglądach i praktyce konserwatorów*;

dr Jan Pruszyński, *Polityka, konserwacja, prawo — kilka uwag de lege lata*;

mgr Marian Kornecki, *Problematyka wiejskiego pejzażu kulturowego*;

doc. dr Władysław Zalewski, *Konserwacja zabytków ruchomych*;

prof. dr Władysław Ślesiński, *Szkolnictwo konserwatorskie w Polsce — dorobek, stan obecny, kierunki rozwoju*;

doc. dr arch. Andrzej Gruszecki, *Kształcenie architektów dla potrzeb konserwacji*.

Obrady otworzył prof. dr Aleksander Gieysztor, zaś sesjom przewodniczyli: prof. dr Wiesław Domasłowski, prof. dr Władysław Ślesiński, prof. dr Wojciech Kalinowski i dr Lech Krzyżanowski, który dokonał podsumowania. Z przyczyn niezależnych od organizatorów nie wygłoszono referatów: prof. dr arch. Jana Zachwatowicza, *Program i praktyka konserwatorska lat 1945—1957* oraz prof. dr arch. Janusza Bogdanowskiego, *Od ochrony parków zabytkowych ku ochronie środowiska kulturowego*. Niektóre referaty publikujemy w tym numerze „Ochrony Zabytków”.

Obrady można uznać za udane i to z kilku względów. Po pierwsze — udało się zapewnić udział bardzo kompetentnych referentów, którzy podjęli tematykę, a wyważając oceny wnieśli ważki wkład w podsumowanie stanu wiedzy o konserwatorskim dorobku Polski Ludowej. Po drugie — wysoki poziom dyskusji, w której wzięło udział 31 uczestników, pogłębił wiele analiz i uzupełnił wnioski referentów. Wnioski, sformułowane w trakcie wymiany poglądów, wytyczają istotne kierunki działań (bliższych i perspektywicznych), nieodzownych dla dalszego rozwoju naszej organizacji ochrony i konserwacji zabytków. Należy podkreślić, że przez cały czas obrady toczyły się przy pełnej sali.

Znaczną uwagę dyskutantów wywołał problem, czy konserwatorstwo jest nauką czy raczej zbiorem metodyk wypracowanych przez nauki współdziałające w interdyscyplinarnym procesie badania i konserwacji zabytków. Padły argumenty z różnych pozycji, zwrócono między innymi uwagę na fakt prowadzenia przewodów doktoranckich i habilitacyjnych z dziedziny konserwatorstwa. Przy otwartych postawach dyskutantów przeważał postulat prof. dr W. Hensla, aby dokonać na odpowiednim szczeblu określenia charakteru konserwatorstwa, co będzie miało wpływ na rozwój polityki kadrowej, programy szkoleniowe, udział w realizacji rządowych tematów badawczo-naukowych. Prof. Hensel wysunął też przyjęty przez zgromadzonych z uznaniem postulat zorganizowania poważnej wymiany poglądów nad nowym modelem konserwatorstwa w Polsce, dostosowanym do bieżących potrzeb.

Badania naukowe i ich koordynacja

były przedmiotem wielu podstawowych wystąpień (m.in. prof. Domasłowski, prof. Ślesiński, doc. Arszczyński). Zwrócono uwagę na brak koordynacji i kontroli badań, na brak ich programu. Brak takich prostych instrumentów jak centralnego wykazu tematycznego, wykazu aparatury czy uzgodnionego planu wymiany stażystów. Środowisko badaczy prezentujących w konserwacji nauki przyrodnicze pozbawione jest własnego periodyku, dorocznej prezentacji prac badawczych. Generalnym postulatem jest konieczność podjęcia instytucjonalnego rozwiązania tej kwestii. Działalność Zakładu Badawczo-Rozwojowego PKZ, Rady Naukowo-Konserwatorskiej przy Naczelnym Dyrektorzem PKZ, coraz większy udział wydawnictw przedsiębiorstwa w publikowaniu badań, znacznie ulepszają wiele problemów — nie mogą jednak przecieżyć rozwiązać generalistów.

Nader interesującą dyskusję wzbudziła problematyka koloru w architekturze prezentowana przez doc. dr J. Frycza. Podkreślono, że brak podstawowych badań w dziedzinie konserwacji przejawia się m.in. w braku pogłębienia tej problematyki. Anachroniczne, dziewiętnastowieczne jeszcze w duchu odświeżanie ceglanego wnętrza ścian nie należy nadal do rzadkości. Podkreślono jednocześnie skromną wiedzę tak w sferze kolorystyki elewacji, jak i wnętrza. M.in. prof. W. Ślesiński zwrócił uwagę na potrzebę szkolenia architektów wnętrz.

Szeroko dyskutowano problemy szkolenia archeologów, architektów i innych specjalistów w dziedzinie badań konserwatorskich. Zwrócono przy tym uwagę, że współczesny architekt jest przygotowany do projektowania w nowych technologiach, zaś stare budownictwo (epoki przedindustrialnej) z jego technologiemi i materiałami pozostaje rewirem nieznanym. Stąd ten wniosek doc. dr M. Arszczyńskiego, aby w trakcie zajęć z historii budownictwa w większym stopniu przybliżyć dawne konstrukcje, materiały, technologie itp. Duży odźwięk znalazła problematyka programowania badań archeologiczno-architektonicznych, zwłaszcza umiejętność budowy programu, prawidłowego ustalenia zadań badawczych, koordynacji działań interdyscyplinarnych.

Nie doszło do generalnej dyskusji w kwestii zawsze w Polsce żywej — rekonstrukcji w konserwacji dzieł architektury, choć prof. J. Stankiewicz dokonał atrakcyjnego przeglądu dokonań w tej dziedzinie. Wydaje się, że tak szczegółowa problematyka nie mieściła by się w założeniach sesji i dobrze chyba stało się, że poza aplauzem wyrażonym referentowi, nie podjęto tego tematu. Problem jednak pozostaje, a stałe

obchodzenie go prowadzić może na ma-
nowce. Potrzebna jest specjalna sesja
poświęcona miejscu rekonstrukcji w
praktyce i teorii konserwatorskiej, aby
jasno zdefiniować w tej mierze konser-
watorskie pryncypia.

Często podnoszone niedostatki działal-
ności konserwatorskiej wynikają w du-
żej mierze, zdaniem dyskusantów, z braku
koordynacji, wypracowanej jasnej
koncepcji i strategii konserwatorskiej.
Pewne nadzieje wiążemy z powstałym
w pierwszym dniu konferencji Stowa-
rzyszeniem Konserwatorów Zabytków.

Nic jest ono w stanie i nie powinno
wyřęcać organów administracji pań-
stwowej powołanych w tym celu, po-
winno jednak stworzyć płaszczyznę wy-
miany poglądów i prezentować poglądy
środowiska będąc, zgodnie ze statutem,
jego reprezentacją. Może Stowarzysze-
niu uda się wreszcie doprowadzić do
realizacji wysuwanego od dziesiątków
lat postulatu przyswojenia polskim kon-
serwatorom ważniejszych pozycji fa-
chowej literatury zagranicznej.
Trzydniowe obrady pozwalają sformu-
łować kilka ocen natury ogólnej. Otóż

zarówno tezy referatów, jak i głęboko
zaangażowane głosy dyskusantów doty-
czyły podstawowego dylematu naszego
zawodu — jak wykorzystać istniejące
warunki dla dalszego ulepszenia pracy.
Choć nie zabrakło ostrych ocen, obcy
był uczestnikom werbalizm jałowych
dyskusji „rozliczeniowych”. Głównym
problemem była integracja środowiska
i próba odpowiedzi na pytanie — w ja-
ki sposób lepiej konserwować narodo-
we dobra kultury.

Lech Krzyżanowski

KONFERENCJA KONSERWATORSKA W WARSZAWIE

Z inicjatywy Zarządu Muzeów i Ochro-
ny Zabytków 16 kwietnia 1982 r. zwo-
łana została konferencja konserwator-
ska. Głównym tematem spotkania było
omówienie działalności wojewódzkich
konserwatorów zabytków i służby mu-
zealnej w aspekcie wymogów wprowa-
dzonej w życie reformy gospodarczej.
Generalny Konserwator Zabytków za-
prosił na konferencję wojewódzkich
konserwatorów zabytków, przedstawicieli
działów finansowych ważniejszych
muzeów oraz Zarządu PP Pracownice
Konserwacji Zabytków. A oto najważ-
niejsze problemy, które poruszano:

— **Sprawa prowadzenia inwestycji przez
wojewódzkich konserwatorów zabytków.**
Jako postulat wysunięto koniecz-
ność uwolnienia konserwatorów od tych
zadań i powierzenie ich wojewódzkim
Dyrekcjom Rozbudowy Miast i Osiedli,
gdzie należałoby utworzyć specjalistycz-
ną komórki d/s inwestowania w zakre-
sie ochrony zabytków. Natomiast kon-
serwator winien działać jedynie z pozy-
cji władzy administracyjnej wydającej
nakazy i zakazy, nadzorując ich wyko-
nanie, wraz z możliwością bezwzględ-
nego stosowania odpowiednich sankcji.
Wnioskowano, aby przy przejściu spraw
inwestycji przez WDRMiO prowadzić
prace zgodnie z pokryciem finansowym,
a w razie braku funduszy prace przery-
wać.

— **Użytkowanie obiektów zabytkowych.**
Zgłoszono postulat aby wojewódzki

konserwator zabytków mógł przekazy-
wać środki właścicielom zabytkowych
budowli, o ile będzie taka potrzeba na
podstawie zwiększonych uprawnień dla
udzielenia dotacji większych niż to
przewiduje Uchwała nr 179 Rady Mi-
nistrów.

— **Inspektorzy nadzoru.** Wysunięto po-
stulat unormowania zasad ich wynagra-
dzania. Inspektorzy z wyższymi kwali-
fikacjami, koniecznymi przy ochronie
zabytków, winni być lepiej opłacani. To
samo dotyczy inspektorów ds. zabytków
ruchomych, o których — jak wiemy —
praktycznie jest bardzo trudno.

— **Plany gospodarcze.** Podkreślono aby
w planach centralnych, resortowych i te-
renowych, w dziale remontów kapital-
nych, znalazła stałe miejsce ochrona
zabytków. Remonty objęte są prawem
budowlanym i wojewódzki konserwator
zabytków nie ma obowiązku jego
egzekwowania. Należy wystąpić do
władz aby przedsięwzięcia, w których
skład majątku trwałego wchodzi obiek-
ty zabytkowe, ponosiły skutki finansowe
wynikające z utrzymywania obiektów
w należytych stanie (wg przepisów *Usta-
wy o ochronie dóbr kultury i o muzeach*
z dn. 15.II.1962 r.). W takich przypad-
kach należy stosować ulgi podatkowe,
udzielać niskoprocentowych lub bez-
procentowych pożyczek, po zaopinio-
waniu wniosków przez wojewódzkich
konserwatorów zabytków.

— **Status wojewódzkich konserwatorów**

zabytków. W obecnej sytuacji, podle-
gają urzędowi wojewódzkiemu i chcą
dobrze wykonywać swą pracę niejedno-
krotnie działają przeciw urzędowi, co
wydaje się być paradoksalne. Stąd na-
leży zmienić ich status, aby mogli podle-
gać bezpośrednio Generalnemu Kon-
serwatorowi Zabytków. Ponadto stwier-
dzono, że należy upowszechnić przekonanie,
iż wojewódzki konserwator za-
bytków nie odpowiada za stan zabytków
w kraju. Odpowiedzialni są za to —
właściciele i użytkownicy zabytko-
wych obiektów.

— **Zezwolenia na prowadzenie prac
konserwatorskich.** Wysunięto wniosek,
aby pismo w sprawie spełnienia ko-
nicznych warunków przy wydawaniu
takich zezwoleń, było przekazane wo-
jewódzkim konserwatorom, przez Gene-
ralnego Konserwatora Zabytków.

— **Wykonawcy robót konserwatorskich.**
Stwierdzono, że w obecnej sytuacji wo-
jewódzki konserwator zabytków ma
wolną rękę w doborze wykonawców.
Musi on kierować się limitami finanso-
wymi stąd dobiera takich wykonawców
prac konserwatorskich, którzy wykona-
ją je tanio dając jednocześnie gwarancję
dobrej jakości robót.

Marian Paździór

MODERNIZACJA I REWALORYZACJA ZESPOŁÓW STAREJ ZABUDOWY W MIASTACH

— NARADA KONSULTACYJNA W WARSZAWIE

Z inicjatywy Zarządu Muzeów i Ochro-
ny Zabytków Ministerstwa Kultury i
Sztuki w dniu 18 czerwca 1982 r., w
siedzibie resortu Administracji, Gospo-
darki Terenowej i Ochrony Środowiska
w Warszawie, odbyła się narada kon-
sultacyjna służb ochrony zabytków, pla-
nowania przestrzennego oraz gospodar-
ki komunalnej i mieszkaniowej poświę-
cona modernizacji i rewaloryzacji ze-
społów starej zabudowy w miastach.
Przewodniczył jej architekt Czesław Ko-
tela, podsekretarz stanu w Ministerstwie
Administracji, Gospodarki Terenowej
i Ochrony Środowiska.

Celem pierwszego tego typu spotkania
było sprecyzowanie — w oparciu o do-
świadczenia wybranych, najbardziej
aktywnych ośrodków — zasad współ-
pracy i koordynacji działań w wo-
jewództwach, dotyczących modernizacji
i rewaloryzacji ze szczególnym uwzględ-
nieniem procesów realizacyjnych (pro-
blemy organizacyjne, formalnoprawne,
wykonawstwo itp.) w warunkach gospo-
darczych obecnego 5-lecia. W naradzie
wzięli udział główni architekci wo-
jewództw, wojewódzcy konserwatorzy za-
bytków i przedstawiciele wydziałów od-
powiedzialnych za gospodarkę mieszka-

niową — z Warszawy, Jeleniej Góry,
Krakowa, Lublina, Łodzi, Płocka, Po-
znania, Torunia i Zamościa.
Dyskutowane obecnie założenia progra-
mowe budownictwa mieszkaniowego do
1990 r., przewidują modernizację istnie-
jących zasobów mieszkaniowych, jako
jednego z ważnych sposobów polepsza-
nia warunków w tym zakresie. Dawna
zabudowa w dużym stopniu ma warto-
ści zabytkowe i jej rewaloryzacja winna
być traktowana priorytetowo. Właśnie
powstrzymanie procesu dekapitalizacji
starych zasobów mieszkaniowych, w
tym zabytkowych, znalazło odbicie w